Kader İnancı Ve İnasanın Sorumluluğu
Gönderen Kadir Hatipoglu - Mayıs 21 2013 00:14:24

KADER İNANCI VE İNASANIN SORUMLULUĞU[1] İnsan, yer yüzünde sözü dinlenen, istekleri yerine getirilen ve emirleri tutulan bir halîfe olarak yaratılmıştır[2]. İnsan Allah'ın yer yüzünde en değerli yaratığıdır. Kainattaki bir çok şeyi onun hizmetine sunmuştur. Nitekim Yüce Allah, insanlar için gökten su indirdiğini; otlatıp yararlanacakları hayvanlar için mer’a bitkilerini ve onlar için de ekinleri, zeytinleri, hurmaları, üzümleri ve çeşitli meyveleri, aynı su ile sulayıp yetiştirdiğini; geceyi, gündüzü, güneşi, ayı, yıldızları, yer yüzünde yarattığı çeşitli renk ve biçimlerdeki eşyayı, taze balık eti yemeleri ve takınacakları süs eşyalarını çıkarmaları için denizleri, suları yararak yüzen gemileri, yine onlara hizmet ettirdiğini Kur'ân-ı Kerim'de açıklamaktadır[3]. Yüce Allah, insanları özel yeteneklerle donatarak üstün kılmış ona çok ikramda bulunmuştur:
 وَلَقَدْ
كَرَّمْنَا
بَنِي آدَمَ
وَحَمَلْنَا&#16
07;ُم فِيْ
ًالْبَرّوَا&#16
04;ْبَحْر
وَرَزَقْنَا&#16
07;ُم مِّنَ
الطَّيِّبَا&#15
78;ِ
وَفَضَّلْنَ&#15
75;هُمْ عَلَى
كَثِيرٍ
مِّمَّنْ
خَلَقْنَا
تَفْضِيلا
“Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık” (İsrâ, 17/70) anlamındaki âyet bu gerçeği ifade etmektedir.   Akıl, irade, vicdan, okuma, anlama gibi diğer varlıklardan ayrılan bir çok niteliği ve özelliği sebebiyle hiçbir varlığın üstlenmediği “emâneti" üstlenmiştir.
إِنَّا
عَرَضْنَا
الْأَمَانَة&#16
14; عَلَى
السَّمَاوَا&#15
78;ِ
وَالْأَرْضِ
وَالْجِبَال&#16
16; فَأَبَيْنَ
أَن

يَحْمِلْنَهَا
وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا
وَحَمَلَهَا
الْإِنسَانُ
إِنَّهُ
كَانَ
ظَلُومًا
جَهُولًا “Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemedir, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir” (Ahzâb, 33/72) Ayette insanın üstlendiği "emanet", ibadetlerle mükellef olması anlamını taşır. İnsanın yaratılış gayesi de Allah'a ibadet etmektir [4]. İnsan üstlendiği bu emanete riayet eder ve yaratılış gayesi olan kulluk görevini yerine getirirse üstün mertebesini korur, üstlendiği sorumluluğun gereğini yerine getiremezse Allah katındaki itibarını düşürmüş olur. Ayetin son cümlesi bu hususa işaret etmektedir. İnsanın yükümlü olduğu sorumlulukları yerine getirip getirmeme konusu iradesine bırakılmıştır. Çünkü o, Yaratıcı tarafından imtihana tabi tutulmaktadır. وَهُوَ
الَّذِي
جَعَلَكُمْ
خَلاَئِفَ
الأَرْضِ
وَرَفَعَ
بَعْضَكُمْ
فَوْقَ
بَعْضٍ
دَرَجَاتٍ
لِّيَبْلُوَكُم فِي مَا
آتَاكُمْ “O, sizi yeryüzünde halifeler (oraya hakim kişiler) yapan, size verdiği nimetler konusunda sizi sınamak için bazınızı bazınıza derece derece üstün kılandır. Şüphesiz Rabbin, cezası çabuk olandır…” (En’am, 6/165). İnsan hayatı ve ölümü ile imtihan halindedir.[5] İlâhî imtihana tabi olan insan, kendi iradesinin dışında bazı olaylarla da karşılaşabilir. Bunların hepsi, kaza ve kader kapsamındadır, yani hiçbirisi kendiliğinden oluşmamaktadır. KADER VE KAZA Sözlükte ölçü, miktar, bir şeyi belirli bir ölçüyle yapmak ve belirlemek anlamlarına gelen kader dini bir kavram olarak; Allah’ın, ezelden ebede olacak şeylerin zamanını, yerini, özelliklerini, niteliklerini ve nasıl olacaklarını ezeli ilmiyle önceden bilip takdir etmesi demektir. Sözlükte hüküm, emir, işi bitirme ve yaratma gibi anlamlara gelen kazâ ise; Cenab-ı Hakk’ın ezelî ilmiyle takdir buyurduğu şeylerin sırası geldiğinde, onları, o takdire uygun bir biçimde meydana getirmesini irade edip yaratması demektir. Kaza ve kader, Allah'ın âlemde koyduğu plan ve programıdır. Kader konusu, İslâm dininde iman edilmesi farz olan esaslardan biridir. Farz oluşu kitap ve sünnet ile sabittir. Kaza ve kadere îmana Hadîd sûresinin 22. âyet-i kerîmesi açıkça işaret etmektedir: ما

اصاب من مصيبة في الارض و لا في انفسكم الا في كتاب من قبل ان نبراها ان ذالك على الله يسير* لكيلا تاسوا على مافاتكم و لا تفرحوا بما اتاكم   "Ne yerde ne de kendi canlarınızda meydana gelen hiç bir musîbet yoktur ki biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılmış (ezelî bilgimizde tespit edilmiş) olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır. Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye (böyle yaptık)…"   Vahiy meleği Cebrail (a.s.),insan suretinde gelmiş ve Peygamberimize, فاخبرني عن الايمان "Bana îmânın ne olduğunu bildir" diye sormuş, Peygamberimiz (a.s.) da; ان تؤمن بالله وملاءكته و كتبه و رسله و اليوم الاخر و تؤمن بالقدر خيره و شره   الايمان "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe îmân etmendir, yine kadere, hayrına ve şerrine îmân etmendir" diye cevap vermiştir. [6] Kaza ve kadere iman, Allah’a iman etmenin bir gereğidir. Bu bakımdan, Allah’a ve sıfatlarına iman eden bir insan, kaza ve kadere de iman eder. Kaza ve kader’e iman etmek; sevap ve günah, iyi ve kötü, acı ve tatlı, canlı ve cansız, faydalı ve faydasız, kısacası hayır ve şer, her ne varsa, bunların hepsi, Yüce Allah’ın bilmesi, dilemesi ve yaratmasıyla olduğuna ve ondan başka yaratıcı bulunmadığına inanmak demektir. Kaza ve kader, Allah’ın ilim, irade, kudret ve tekvîn sıfatlarıyla irtibatlı oldukları için, söz konusu dört sıfatın ne anlama geldiklerini bilmemiz gerekmektedir. İLİM Sözlük anlamıyla bilme, şuurda belirme, sağlam ve kesin bir biçimde gerçeği görme anlamına gelen ilim; gerçeğe uygun olan kesin bilgi, akıl ve duyuların alanına giren şeyleri tanınmak demektir. Allah’ın sübutî sıfatlarından birisi olan ilim, Yüce Allah’ın olmuşu, olanı, olacağı, gizliyi, açığı, kısaca her şeyi bütün özellik ve nitelikleriyle bilmesi demektir. Allah’ın sınırsız ilmi vardır. * O, gizli ve âşikâr her şeyi bilir. رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفَى

عَلَى اللّهِ
مِن شَيْءٍ
فَي الأَرْضِ
وَلاَ فِي
السَّمَاء “Rabbimiz!
Sen bizim içimizde gizlediğimizi ve açığa vurduğumuzu hep bilirsin. Ne yerde
ne de gökte hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz” (İbrâhîm 14/38).
فَإِنَّهُ
يَعْلَمُ
السِّرَّ
وَأَخْفَىوَ&#15
73;ِن تَجْهَرْ
بِالْقَوْلِ
“Sözü açık söylesen de gizli söylesen de muhakkak O, gizliyi
de ondan daha gizli olanı da bilir” (Tâ-hâ 20/7).
أَوَلاَ
يَعْلَمُونَ
أَنَّ اللّهَ
يَعْلَمُ مَا
يُسِرُّونَ
وَمَا
يُعْلِنُونَ
“Bilmiyorlar mı ki Allah onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını biliyor”
(Bakara 2/77). إِن
تُخْفُواْ
مَا فِي
صُدُورِكُمْ
أَوْ
تُبْدُوهُ
يَعْلَمْهُ
اللّهُ “... Biliniz ki Allah içinizden
geçeni bilir...” (Al-i İmrân 3/29). * Gaybı bilir.
الْبَرِّ
وَالْبَحْرِ
وَمَا
تَسْقُطُ مِن
وَرَقَةٍالا&#16
17;َ
يَعْلَمُهَا
وَلاَ
حَبَّةٍ فِي
وَعِندَهُ
مَفَاتِحُ
الْغَيْبِ
لاَ
يَعْلَمُهَا
إِلاَّ هُوَ
وَيَعْلَمُ

مَا فِي
ظُلُمَاتِ
الأَرْضِ
وَلاَ رَطْبٍ
وَلاَ
يَابِسٍ
إِلاَّ فِي
كِتَابٍ
مُّبِينٍ "Gaybın (görünmez bilginin) anahtarları O’nun yanındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı bilir. Düşen yaprağı, yerin karanlıklarında olan taneyi, yaşı kuruyu –ki bunlar apaçık Kitap’tadır- ancak O bilir” (En’âm 6/59).
*Rahimlerde olanı bilir. اللّهُ
يَعْلَمُ مَا
تَحْمِلُ
كُلُّ أُنثَى
وَمَا
تَغِيضُ
الأَرْحَام
وَمَا
تَزْدَادُ “Allah her dişinin neyi yüklendiğini ve rahimlerin neyi eksiltip artırdığını bilir...” (Râd 13/8).
*Yerde ve gökte olan her şeyi bilir.
يَعْلَمُ مَا
يَلِجُ فِي
الْأَرْضِ
وَمَا
يَخْرُجُ
مِنْهَا
وَمَا
يَنزِلُ مِنَ
السَّمَاء
وَمَا
يَعْرُجُ
فِيهَا “...Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni ve ona çıkanı bilir...”(Hadîd 57/4).
أَلَا
يَعْلَمُ
مَنْ خَلَقَ
وَهُوَ
اللَّطِيفُ
الْخَبِيرُ
“Yaratan bilmez mi? O latiftir, haber alandır” (Mülk 67/14). Kur'ân'da pek çok âyette Allah'ın ilminden söz edilmektedir. Allah kâinatta olan her şeyi bildiği gibi insanın ne düşündüğünü, ne yapacağını ve nasıl hareket edeceğini önceden bilir. Kaza ve kaderi Allah'ın bu engin ilmine göre değerlendirmemiz gerekmektedir.
           İRADE

Sözlükte istek, arzu, emir ve güç gibi manalara gelen irade; bir şeyi yapma veya yapmama gücüne sahip olan hayat sahibinin bu iki şıktan birini kendi isteğiyle seçmesi, ya da düşüncenin ortaya koyduğu bir gayeye doğru yönelmesi demektir. Bu tarif, Allah’ın ve kulun iradesini kapsamaktadır. Cenab-ı Hakk’ın iradesine “küllî irade”, kulun iradesine ise “cüz’î irade” denir. İnsanın iradesi, akıl, bilgi, inanç ve düşünce kabiliyetine göre şekillenir. Allah’ın sübutî sıfatlarından biri iradedir. Allah'ın iradesi; O'nun dilediğini, dilediği anda ve dilediği şekilde yapması demektir. *Allah dilediğini yaratır. اللّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاء   “Allah dilediğini yaratır” (Al-i İmran, 3/47). Peygamberimiz (a.s.), “Allah’ın dilediği olur, dilemediği olmaz” buyurmuştur.[7] وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَن يَشَاء اللَّهُ   “Sizler ancak Rabbinizin dilemesi (izin vermesi) sayesinde (bir şeyi) dileyebilirsiniz…” (İnsan,76/30). Gerek insanların bir şeyi yapıp yapamamaları, gerekse kâinatta olup bitecek her şey, Allah’ın izni ve iradesine bağlıdır. Kâinatta bulunan veya yaratılacak olan her şey, Allah’ın izni, dilemesi, istemesi, takdiri ve yaratması ile olur. Allah, izin vermeden hiçbir şey vücut bulamaz (Nisâ, 4/64. Enfâl, 8/66). * Dilediğini yapar. ان الله فعال لما يريد "Şüphesiz Allah dilediğini yapandır" (Hûd, 11/107). * Kullarına zulmetmek istemez. و ما الله يريد ظلما للعباد "Allah kullarına zulmetmek istemez" (Mümin, 40/31). * Dilediği gibi hükmeder. ان الله يحكم ما يريد "Şüphesiz Allah dilediği hükmü verir" (Mâide, 5/1). Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. انما امره اذا اراد شيئا ان يقول له كن فيكون "Allah, bir şeyin olmasını dilediği zaman ona ol der o da olur" (Yasin, 36/82). Kâinatta olup biten her şeş Allah'ın izni ve iradesi ele olur. O, izin vermeden hiçbir şey olmaz. Sözgelimi O izin vermeden; bitkiler bitemez, ağaçlar meyve veremez, kâinatın düzeni devam edemez, kimse şefaat edemez, kimse zafer kazanamaz, Peygamber mucize gösteremez, kimse kimseye zarar veremez, kimseye sihir-büyü etki edemez, kimse hidayete eremez, hatta kimse ölemez[8]. Dolayısıyla meydana gelen her şey, ancak Allah'ın izni ve iradesi ile olur. İnsanların mü’min veya kâfir olması; her hangi birisinin malına, canına, evladına, maddî veya manevî, sözlü veya fiili, hoşuna gidecek veya gitmeyecek, iyi ya da kötü bir şeyin meydana gelmesi; acı bir olay, belâ, felâket ve musîbetle karşılaşılması gibi gelişmelerin hepsi ancak Allah'ın izni ve iradesi ile meydana gelir. الا باذن الله مااصاب

من مصئبة “Allah’ın izni olmaksızın hiçbir musibet başınıza gelmez” (Teğâbün,64/11).
Çünkü Yüce Allah, mutlak irade ve sonsuz kudret sahibidir. İnsan ise, Allah’ın denemek için ona verdiği cüzî bir iradeye, sınırlı bir güç ve hürriyete sahiptir. Bu sınırlı gücü, iradesi ve bilgisi ile onun, her şeyde dilediği gibi tasarruf etme hak ve yetkisi vermediği gibi, kendisi de bu işlere yetmez. Bu bakımdan insan, ancak Allah’ın ona verdiği bu sınırlı ve sorumlu imkanları, dilediği yönde kullanabilir. Örnek olarak Allah’a iman edebileceği gibi, inkâr da edebilir. İyi işler peşinde olabileceği gibi, kötü işler de yapabilir. Yüce Allah bu konuda ona mani olmaz, izin verir.
ِرَّبِّكُمْ فَمَن شَاء فَلْيُؤْمِن وَمَن شَاء فَلْيَكْفُرْ الْحَقُّ مِن وَقُل “Deki: ‘Hak Rabbinizdendir. Artık Bu gerçek, dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin” (Kehf, 18/29) anlamındaki âyet buna işaret etmektedir. Onun için iman veya inkâr, itaat veya isyan, iyi veya kötü insan bütün yaptıklarından sorumludur.   İnsan kâsip, yani bir işi isteyen, kazanan Allah ise haliktır, o şeyi yaratan var edendir. Buna göre insan, hayır veya şer, neyi isterse, Allâh, onu yaratır. İnsanın işte bu isteği, sorumluluğunun esasını oluşturur. Bunun sonucu olarak insanın yaptığı iyilikler kendi yararına, kötülükler de yine kendi zararına olur. Allah, kullarının hakkını asla zayi etmez. Kimseyi yapmadığı veya irade etmediği işlerden, sorumlu tutmaz, cezalandırmaz. من عمل صالحا فلنفسه و من اساء فعليها و ما ربك بظلام للعبيد “Kim iyi bir iş yaparsa kendi lehinedir. Kim de bir kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Rabbin kullara (zerre kadar) zulmedici değildir” (Fussilet, 41/46) anlamındaki âyet insanın fiillerinde özgür olduğunu, iyi veya kötü yaptıklarının kendi leh veya aleyhine olduğunu ifade etmektedir.. KUDRET Sözlükte gücü yetmek anlamına gelen kudret, Allah’ın sonsuz güç sahibi olması ve bütün yaratılmışlara, ezeli takdire uygun olarak te’sir edip tasarrufta bulunması demektir. Allah'ın gücünün yetmeyeceği hiçbir şey yoktur. Çünkü kudretinin zıddı olan acizlikAllah hakkında düşünülemez. Allah için “imkansız” diye bir şey yoktur. Mutlak manada kâdir, yalnız O’dur. Yaratıkların kudreti, Allah’ın verdiği nispette ve O’nun izni ile kullanılabilen sınırlı bir kuvvettir. Allah’ın kâdir ismi, Kur’ân’da ölçen, biçen, biçim veren, takdir eden, programlayan anlamlarına gelir.
فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ “Ölçtük, biçtik. Ne güzel biçim vereniz biz” (Mürselât 77/23) anlamındaki ayet buna örnektir. Gökleri,

yerleri, nehirleri, dağları, geceyi, gündüzü, ayı, güneşi, kısaca bütün varlıkları düzene koyan, görevlerini programlayan Allah’tır.[9] وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا “...(O,) her şeyi yaratmış, ona düzen vermiş, mukadderatını (yeteneklerini, özelliklerini, görevlerini) tayin etmiştir” (Furkân 25/2). Allah'ın her işi bir ölçüye ve plana göredir.[10]   TEKVİN Allah’ın zatı ile kaim, ezelî ve subutî bir sıfat olan tekvin, icat etmek, etki etmek, yaratmak, var etmek anlamlarına gelir. Allah'ın bu niteliği Kur'ân'da başta "hâlik, fâtır, fâlik, cîl" olmak üzere bir çok kavram ile ifade edilmiştir. Maddi ve manevi her şeyin yaratıcısı Allah'tır. الله خالق كل شيئ "Allah her şeyin yaratıcısıdır" (Zümer, 39/62). Allah'tan başka yaratıcı yoktur (Fâtır, 35/3).   TEVEKKÜL Sözlükte dayanma, güvenme, vekil tutma anlamlarına gelen tevekkül; gerekli çalışmaları yapıp sebeplerini bir araya getirdikten sonra, istenilen sonucun alınması hususunda Allah’a güvenmek, teslim olmak ve sonucu O’na havale etmek demektir. Yüce Allah, وعلىالله فليتوكل المتوكلون “Müminler, yalnız Allah’a tevekkel etsinler” (Mâide, 5/11. Tevbe, 9/51) anlamındaki âyet ile kendisine tevekkül edilmesinin emretmekte ve peygamberler [11] ve gerçek müminlerin[12] Allah’a tevekkül ettiklerini Kur'ân'da bildirmektedir. Allah’a tevekkül; Allah’ın yardımını isteme, O’nun adaletine, kimsenin hakkını ve emeğini zayi etmeyeceğine, salih amellerin sevabını vereceğine, duaları kabul edeceğine inanma ve güvenme demektir. Allah’a tevekkül etmenin şartı, yapmak istediği iş için gerekli kurallara uyarak çalışmak, sonucu da Allah’a havale etmektir. İnsan, öncelikle yapacağı bir işin kurallarını araştırıp öğrendikten sonra, emek verecek, sabırlı olacak ve kendisini başarılı kılmasını da Allah’tan isteyecektir. Çünkü, başarıya ulaştırmak, Allah’a aittir. İşte “Allah’a tevekkül” etmenin gerçek anlamı budur. Bu husus, Kur’ân’da şöyle açıklanmaktadır: و الذين امنوا و عملوا الصالحات لنبوئنهم من الجنة غرفا تجري من تحتها الا نهار خا لد ين فيها نعم اجر العاملين الذين صبروا و على ربهم يتوكلون “İman edip salih amel işleyenler var ya, onları içinde ırmaklar akan ve içinde ebedi kalacakları cennet köşklerine yerleştireceğiz. Çalışanların mükafatı ne güzeldir. Onlar ki sabrederler ve

Rablerine tevekkül ederler” (Ankebût, 29/58-59). Buna göre, işin kurallarına uyarak çalışma, sabır ve tevekkül birlikte olacaktır. Bunları yapmadan işleri Allah’a havale etmek doğru olmadığı gibi, Allah’ı unutmak ve O’ndan yardım istememek de doğru değildir. Çünkü Allah’ın izni ve yardımı olmadan başarılı olmak mümkün değildir. Bir çiftçi, toprağı sürecek, işleyecek, zamanında ve kurallarına uygun olarak tohumu ekecek, sulayacak, gübreleyecek, koruyacak ve harcadığı emeklerin zayi olmayacağına inanacak, sonra da bereketli bir ürün vermesini Allah’tan isteyecektir. İşte Allah’a tevekkül etmek budur. حَسْبهُُ
وَمَن
يَتَوَكَّلْ
عَلَى
اللَّهِ
فَهُوَ “Allah’a tevekkül edene Allah yeter” (Talak, 65/3). ECEL Sözlükte vakit, belirlenmiş bir zaman veya bir müddetin sonu gibi anlamlara gelen ecel, terim olarak ise; Allah tarafından her canlı için önceden takdir edilen hayat süresi ve bu sürenin sonu olan ölüm vakti demektir. Tek tek her canlının dünyada yaşama süresi vardır. Bu süre sona erdi mi o canlı ölür: إِنَّ
أَجَلَ
اللَّهِ
إِذَا جَاء
لَا
يُؤَخَّرُ
لَوْ كُنتُمْ
تَعْلَمُونَ
“Şüphesiz, Allah’ın belirlediği vakit gelince ertelenmez. Keşke bilseydiniz” (Nûh, 71/4) anlamındaki âyet bunun delilidir. Canlıların dünyada belirli bir yaşama süresi olduğu gibi toplumların da belirli bir yaşama süresi vardır.
يَسْتَقْدِمُونَ
وَلِكُلِّ
أُمَّةٍ
أَجَلٌ
فَإِذَا جَاء
أَجَلُهُمْ
لاَ
يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً
وَلاَ “Her milletin bir eceli vardır. Onların eceli geldi mi, ne bir an geri kalabilir, ne de öne geçebilir” (A’raf, 7/34). Ayrıca güneş, ay, dünya ve bu kainatın dahi, Allah tarafından belirlenmiş bir süresi vardır. Bu sürelerin ne kadar olduğunu ve uzayıp uzamayacağını biz bilememekteyiz. Ömrün uzayacağı ile ilgili bazı rivayetler var ise de bunların “ ömrün bereketli kılınacağı” şeklinde anlaşılmalıdır. İnsanların bir tek eceli vardır. Bu ecel hiç değişmez.
يُؤَخِّرَ

اللَّهُ
نَفْسًا
إِذَا جَاء
أَجَلُهَا
وَلَن “Allah, eceli geldiğinde hiçbir kimseyi asla ertelemez”(Münafikûn, 63/11) anlamındaki âyet bu gerçeği ifade etmektedir. Ecel, kaza ve kader ile doğrudan ilgili olup Allah’ın ilim ve iradesine dayanır. Bu bakımdan, bir kişinin sağlık kurallarına uyup uymayacağı, herhangi bir kaza, ya da bir katilin eylemine maruz kalıp kalmayacağı ilâhi bilgi ve iradenin kapsamı dahildir. Öyle ise insanların ecellerini yalnız Allah bilir. Sağlıklı bir hayat sürmek için gerekli tedbirleri almak ise kulun görevidir. RIZIK Sözlükte nasip, pay ve şans anlamına gelen rızık; maddî ihtiyaç için gerekli olan ni’met, insanın yararlanabileceği her türlü mal ve varlık diye de tarif edilmiştir. Allah’ın maddî ve manevî yönden insana sayılamayacak kadar nimetler verdiği, bir ayette şöyle açıklanmaktadır:
تَعُدُّواْ
نِعْمَةَ
اللّهِ لاَ
تُحْصُوهَا
إِنَّ اللّهَ
لَغَفُورٌ
رَّحِيمٌ
وَإِن “Allah’ın nimetini saymaya kalksanız, onu sayamazsınız. Hakikaten Allah çok bağışlayan, pek esirgeyendir” (Nahl, 16/18). Bütün canlılara rızkı veren Allah'tır: و كاين
من دابة لا
تحمل رزقها
الله يرزقها و
اياكم
             "Nice canlılar vardır ki rızıklarını taşımazlar. Onları da sizi de Allah rızıklandırır…" (Ankebut, 29/60) anlamındaki âyet bunun delilidir. Allah dilediğine hesapsız rızık verir, dilediğine de az verir. ا ن الله يرزق
من يشاء بغير
حسا ب "Şüphesiz Allah dilediğine hesapsız derecede rızık verir" (Al-i İmrân, 3/37). ان ربك
يبسط الرزق
لمن يشاء و يقد
ر "Şüphesiz Rabbin rızkı dilediğine açar (çok verir) ve (dilediğine de) kısar (az verir)" (İsrâ, 17/30). و الله
فضل بعضكم على
بعض في الرزق "Allan, rızık konusunda kiminizi kiminizden üstün kılmıştır…" (Nahl, 16/71). Allah rızkı, kâinatta potansiyel olarak var etmiştir. Yağmur, yer altı suları, toprak, temiz hava, oksijen, hayvanlar, bitkiler, madenler, sebze ve meyveler insanlar için bir nimet ve rızıktır. Bunları elde etmek için insanın çalışması ve üretmesi gerekir. Ancak sadece çalışmakla da insan servet edinip mal mülk sahibi olamaz. Allah'ın da yardımı, izni ve takdiri olması gerekir. Rızık konusunda kaza ve kaderi böyle anlamak gerekir. Yoksa rızkı

veren Allah'tır deyip çalışmamak, İslâmî bir anlayış değildir. Çalışıp çapalamadan aç ve susuz kalan insan bu halini kaza ve kader ile izah edemez.   HİDÂYET Sözlükte yol gösterme, doğru yola iletme ve gerçeğe ulaştırma anlamına gelen hidâyet; Allâh’ın kitap ve peygamberleri vasıtasıyla insanlara doğru yolu göstermesi ve onları bu yola ulaştırması demektir. Hidayeti, Allah’ın peygamber ve kitap göndermek suretiyle insana rızasının yolunu göstermesi ve isteyeni de ona erdirmesidir. Yüce Allah, شَيْءٍ عَلِيمٌ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ “Kim Allah’a inanırsa, Allah onun kalbini doğruya iletir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir” (Teğâbun, 64/11) buyurmuştur. İnsanın doğru yolu bulup hidayete ermesi için, kalbini imana açması, iradesini o yönde kullanması gerekir. Allah, kulun iman etme isteğine engellemez ve onun küfre girmesine razı olmaz. İnsanı imana zorlamadığı gibi, küfre de zorlamaz. İman veya inkarı, dalalet veya hidayeti seçmeyi, insanın iradesine bırakmıştır. DALÂLET Sözlükte gizleme, kaybolma, sapma, unutma ve doğru yolu bulamama gibi anlamlara gelen dalalet, hidâyet kavramının zıddı olup bilerek veya bilmeyerek doğru yoldan sapma demektir. Dalâlet kavramı, bir çok ayette yer almaktadır. Bunlardan ikisi şöyledir: بِالْهُدَى أُوْلَـئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوُاْ الضَّلاَلَةَ “İşte onlar hidâyete karşılık dalâlet satın alanlardır” (Bakara, 2/16). اهدِنَا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ “Bize doğru yolu göster, kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğun kimselerin yoluna; gazaba uğramışların ve sapmışların yoluna değil” (Fatiha, 1/6-7). Dalâlet kelimesi, biri sapma diğeri saptırma olmak üzere iki anlama gelmektedir. Kur’ân’da, Allah’a, meleklere, kitaplara, peygamberlere ve ahiret gününe inanmamak,[13] Allah’a şirk koşmak,[14] zulüm[15] gibi

davranışlar sapma olarak ifâde edilmiştir. Kur’ân, saptırma işini, kişinin kendi kendisini saptırması[16] ve Allah’ın kullarını saptırması olmak üzere iki şekilde vasıflandırmıştır. و ما يضل به الا الفاسقين “...(Verdiği misallerle) Allah ancak fasıkları saptırır...” (Bakara, 2/26); فمن يرد الله ان يهديه يشرح صدره للاسلام و من ان يضله يجعل صدره ضيقا حرجا كانما يصعد في السماء “Allah kimi hidâyete erdirmek isterse onun göğsünü İslâm’a açar ve her kimi de saptırmayı dilerse onun da göğsünü göğe çıkıyormuşçasına daraltır, sıkar…” (En’am, 6/125). Allâh’ın insanları saptırması, insanların fiillerini onların iradeleri doğrultusunda yaratması olarak anlaşılmalıdır. Dolayısıyla insanların dalâletinde Allah’ın herhangi bir zorlama ve baskısı yoktur. Çünkü Allâh, olmuş ve olacak her şeyi bilir. Hidâyet ve dalâletten her biri kulların seçimiyle takdir edilip kazanılmış, ilâhî kazâ ve kaderle de yaratılmıştır. SONUÇ Kader; içinde yaşadığımız bu alem henüz yokken, zaman ve mekandan münezzeh olan Yüce Allah’ın, ezelden ebede yaratmasını irade buyurduğu her şeyi yoktan var etmesi, düzene koyması, bu düzeni koruması; yaratılan her şeyin zamanını, yerini ve ölçülerini belirlemesi, biçimlendirmesi, tertip ve takdir etmesi anlamında ilahî bir kanundur. O’nun ilmi, her şeyi kuşatır. Zamanı, mekanı ve her şeyi, hem de istediği anda yaratma gücüne sahiptir. Kudretine engel hiçbir şey yoktur. Kader, bilemediğimiz ve sayamadığımız her şeyi içine alan sırlarla dolu ilahî tecellilerin bir unvanıdır. Allah’a ait olan bu sırlarla dolu tecellileri, zaman ve mekanla sınırlı bilgi ve akıllarımızla anlayıp kavramamız, çözümlememiz, elbette mümkün değildir. Çünkü biz, her şeyimizle “kader”in içindeyiz. Bütün alemleri kuşatan, gözümüzün önünde, hatta kendi vücudumuzda işleyen kader’in sırrını, Allah’a havale etmek gerekir. Biz, Kader’in Allah’a ait bir sır olan tarafıyla değil, sadece kendi fiillerimizle ilgili olanına bakmalı ve onların hayır veya şer mi olduğunu anlamaya çalışmalıyız.   Hayatı ve ölümü yaratan, bilmediklerimiz bilen, görmediklerimizi gören, bütün sesleri ve duaları işitip kabul eden O'dur. O'nun kudretine hiçbir şey ağır gelmez. O, yapamadıklarımızı yapar. Her canlıya en elverişli organları ve rızkı verir. Canlıların varlıklarını sürdürmeleri için gereken ihtiyaçlarını düzenli bir biçimde karşılayan;, bu dünyayı “kıyamet” denilen bir ölümle sona erdirecek olan, insanları hesap için mahşerde toplayacak olacak olan, sonra onları iman veya inkâr durumlarına göre cennet veya cehenneme koyacak olan O'dur.

[1] Bu bölüm Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Mehmet Zeki KARAKAYA tarafından hazırlanmıştır. [2] Bakara, 2/30. [3] bk. Nahl, 16/10-14. [4] Zâriyat, 51/56. [5] Mülk, 67/2. [6] Müslim, Îmân, 1. 5. I, 37, 40. bk. Buhârî, Îman, 37. I, 8. Tirmizî, Îmân, 4. Ebû Dâvud, Sünnet, 16. Nesâî, Mevâkît, 6, İbn Mâce, Mukaddime, 9. [7] Ebû

Dâvûd, Edeb, 110.V, 316. [8] A’râf, 7/58, İbrâhim, 14/25, Hac, 22/65, Bakara, 2/255, Bakara, 2/249-250, Ra’d, 13/38, Mücâdele, 58/10, Bakara, 2/102, Yûnus, 10/100, Âl-i İmrân, 3/145 [9] Fussilet 41/9-12, Müzzemmil 73/21, Yûnus 10/5. [10] Mü’minûn 23/18, Hicr 15/21. [11] Tevbe, 9/129. Hûd, 11/56. [12] Enfâl, 8/2-3. [13] Nisâ, 4/136. [14] Nisâ, 4/116. [15] Lokman, 31/11. [16] Bakara, 2/108.

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler